

WSTĘP

Z dużą przyjemnością oddajemy do Państwa rąk komentarz do prawa i postępowania spadkowego. Jest to drugie wydanie Komentarza do Kodeksu cywilnego, który ukazał się w 2013 r. Jednocześnie stanowi on element nowej, istotnej serii wydawniczej Wydawnictwa C.H. Beck wydawanej od 2017 r. – Komentarzy Prawa Prywatnego. Celem tej serii jest przedstawienie Czytelnikom najobszerniejszych, najdokładniejszych i najbardziej aktualnych komentarzy do kluczowych aktów prawnych z zakresu prawa prywatnego. Jednakże, mimo systemowego i kompleksowego charakteru komentarzy, prezentowana materia została uporządkowana nie w sposób akademicki, przez poddanie analizie konkretnych instytucji prawnych, lecz w znacznie praktyczniejszy w dotarciu do poszukiwanych informacji – przez omówienie wszystkich istotnych kwestii zawsze w powiązaniu z konkretnym przepisem aktu prawnego, a więc w sposób właściwy dla tradycyjnych komentarzy. Dzięki temu seria zmierza do osiągnięcia synergii płynącej z połączenia właściwej dla praktyki prawa formy (komentarz) z właściwą dla nauki prawa treścią (systemowy charakter przeprowadzanych analiz). Komentarz ten jest na bieżąco aktualizowany i dostępny w Legalisie w module Komentarze online, działającym już od 2008 r.

Komentarz składa się z 2 tomów oznaczonych jako IVA i IVB. Tom IVA zawiera komentarze do przepisów zawartych w księdze czwartej kodeksu cywilnego, a tom IVB – do przepisów prawa spadkowego materialnego pozakodeksowych:

- art. 56, 56a, 59a, 59b, 92ba–92bd, 111c Prawa bankowego,
 - art. 95a–95x Prawa o notariacie,
 - oraz prawa postępowania cywilnego (art. 627–691 KPC),
- a także prawa spadkowego kolizyjnego:
- art. 1, 20–38, 62, 63, 69, 75, 83, 84 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 650/2012 z 4.7.2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego,
 - art. 1–12 Konwencji dotyczącej kolizji praw w przedmiocie formy rozporządzeń testamentowych, sporządzonej w Hadze 5.10.1961 r.,
 - art. 64–66 ustawy Prawo prywatne międzynarodowe.

Ponadto, w t. IVB omówiono projektowane nowe przepisy postępowania spadkowego o sprawach dotyczących zarządcy sukcesyjnego. Oba tomy stanowią integralną całość, często odwołując się w komentarzach do konkretnych przepisów do pogłębionych uwag dotyczących danej kwestii zawartych gdzie indziej (w komentarzu do innych przepisów). Ilustrują potrzebę kompleksowej oceny spraw spadkowych, w których kwestie prawa materialnego są bardzo ściśle powiązane z postępowaniem spadkowym, a stosowanie norm obu tych gałęzi prawa intensywnie się przenika. Z kolei poszerzenie komentarza o analizę norm prawa kolizyjnego to odpowiedź na wyzwania, jakie niesie ze sobą współczesność w zakresie konsekwencji wzrastającej mobilności ludzi oraz emigracji. Zwłaszcza w kontekście kraju takiego jak Polska, który opuściło wielu obywateli, poszukując pracy poza jej granicami, wydaje się, że niebawem stopniowo, lecz stale będzie wzrastała liczba spraw spadkowych z elementem zagranicznym, dla których rozstrzygnięcia niezbędne będzie dokonanie oceny w świetle norm prawa kolizyjnego, jakie prawo jest merytorycznie właściwe i powinno znaleźć zastosowanie.

Wstęp

Tomy IVA i IVB komentarza stanowią spójną koncepcyjnie całość z pozostałymi tomami serii zawierającymi komentarze do pozostałych przepisów Kodeksu cywilnego, a także innych aktów prawnych prawa prywatnego. Cała seria jest jednolita, jeśli chodzi o strukturę komentarzy oraz założenia formalne, jakimi kierowali się ich Autorzy.

Komentarz na bogatym rynku komentarzy wyróżnia kilka cech.

Po pierwsze, kompleksowe podejście do analizowanych zagadnień. Uznając, że omówienia problemów powstających na tle analizy poszczególnych przepisów nie można ograniczyć do prawa materialnego, bardzo często komentarze wyposażono w uwagi z zakresu prawa postępowania cywilnego, a doceniając intensyfikację globalizacji, częste zmiany prawa oraz międzynarodowienie stosunków handlowych, zwłaszcza w zakresie prawa zobowiązań, dodawano w miarę potrzeby uwagi z zakresu prawa kolizyjnego (w przestrzeni – prawa międzynarodowego prywatnego oraz w czasie – prawa intertemporalnego). Niezależnie od tego w t. IVB zawarto całościowy komentarz do przepisów postępowania spadkowego i prawa spadkowego międzynarodowego. Dzięki temu Czytelnik-praktyk znajdzie w Komentarzu kompleksowe narzędzie pozwalające mu pomóc rozwickłać konkretne zagadnienia powstające na tle jego sprawy, a Czytelnik-akademik odnajdzie wciąż rzadko spotykaną kompleksową analizę wykraczającą poza sztywne ramy podziałów prawa na dyscypliny, co znacznie wzbogaca perspektywę spojrzenia na konkretne instytucje prawne.

Po drugie, komentarz jest wyjątkowo obszernym opracowaniem – zdecydowanie najobszerniejszym komentarzem do analizowanych przepisów spośród dostępnych na polskim rynku wydawniczym. Autorzy przedstawili całość problematyki prawnej związanej ze stosowaniem w praktyce poszczególnych przepisów Kodeksu cywilnego, Kodeksu postępowania cywilnego (w zakresie postępowania spadkowego) i innych aktów prawa prywatnego i kolizyjnego zawierających normy prawnospadkowe. W szczególności zwrócono uwagę na powstającą praktyce w związku z wykładnią komentowanych przepisów wątpliwości. Powołano w bardzo bogatym zakresie orzecznictwo Sądu Najwyższego i innych sądów, a także wypowiedzi przedstawicieli doktryny – w szczególności poglądy innych komentatorów Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego. W komentarzu odniesiono się do wielu problemów dotychczas nieomawianych w piśmiennictwie. Oprócz typowej i właściwej dla komentarzy „warstwy odwórczej”, prezentującej kompletne *acquis* judykatury i doktryny, Autorzy przy okazji komentarzy do przepisów rozważają różne hipotetyczne przypadki ich zastosowania, które albo mogą zdarzyć się w praktyce, albo też praktyka może przynieść sytuacje do nich podobne, dzięki czemu zastosowanie znajdzie zawarty tam wywód prawniczy. Zamierzeniem Autorów było nie tylko wyjaśnienie znaczenia poszczególnych przepisów KC, KPC i innych analizowanych aktów prawnych oraz istniejącej i utrwalonej praktyki ich stosowania, lecz również odkrycie potencjału interpretacyjnego kryjącego się w tych przepisach, a istotnego przy rozstrzyganiu trudnych i złożonych problemów. Zaletą komentarza jest także prezentowanie wielu problemów w perspektywie prawnoporównawczej.

Po trzecie, komentarz został opracowany przy rygorystycznym zachowaniu leżących u jego podstaw założeń strukturalnych, co pozwala nie tylko na klarowne przedstawienie treści, lecz czyni z niego bardzo użyteczny i łatwy do wykorzystania w praktyce instrument. Co do zasady, komentarze do każdego przepisu składają się z płaszczyzny orientacyjnej, płaszczyzny standardowej oraz płaszczyzny szczegółowej. Płaszczyzna orientacyjna prezentuje znaczenie przepisu i podstawowe problemy co do zakresu jego regulacji lub interpretacji – stanowi bardzo krótki, orientacyjny komentarz pozwalający na wstępną ocenę, czy dla rozstrzygnięcia konkretnego problemu ten przepis ma znaczenie. Płaszczyzna standardowa zawiera komentarz właściwy. Została ona podzielona na punkty dotyczące poszczególnych problemów, dzięki czemu „blok tekstu” nigdy nie jest zbyt długi, a raczej krótki i przejrzysty.

Dzięki dodanemu do komentarzy do poszczególnych przepisów spisowi treści łatwo i szybko można dotrzeć do ważnych dla rozstrzygnięcia poszczególnych problemów fragmentów komentarza. Wreszcie płaszczyzna szczegółowa zawiera informacje dodatkowe, często powołanie głosów doktryny, poglądów mniejszościowych, większej liczby orzeczeń Sądu Najwyższego, czy też istotne dla komentowanych przepisów wątki historycznoprawne oraz prawoporównawcze.

Połączenie wskazanych cech komentarza, w nadziei Autorów, pozwala na osiągnięcie podwójnego skutku, oczekiwanego od każdego komentarza. Z jednej strony, obszerne opracowania starają się ogarnąć całość trudnej materii, aby jak najrzadziej pozostawiać Czytelnika bez odpowiedzi na jego pytanie lub chociaż bez żadnej wskazówki co do kierunku, w jakim problem ma być rozwiązany (stąd komentarze do poszczególnych przepisów bywają obszerne). Z drugiej strony, struktura komentarza, uporządkowanie materii, instrumenty ułatwiające pracę z nim jak spisy treści i pogrubienia słów (zwrotów, zdań) kluczowych pozwalają na łatwe korzystanie z niego i szybkie odnajdywanie interesujących fragmentów.

Komentarz jest dziełem kilku Autorów. Wszyscy oni łączą pracę naukową, pracując w różnych ośrodkach akademickich z praktyką będąc sędziami, adwokatami, radcami prawnymi, notariuszami, specjalistami w Sądzie Najwyższym czy Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości. Unikalne połączenie gruntownej wiedzy teoretycznej z dostrzeganiem potrzeb praktyki i praktycznych aspektów stosowania prawa, z różnych zresztą perspektyw, wpłynęło na jakość przygotowanych przez nich komentarzy, które starają się odpowiadać zarówno na oczekiwania akademików, jak i praktyków.

Choć komentarz jest dziełem zbiorowym, to nie jest dziełem wspólnym. Oznacza to, że każdy Autor przedstawia wyłącznie własne stanowisko co do prezentowanych treści.

Wielką przyjemnością i przygodą intelektualną była dla mnie możliwość współpracy z Autorami przy przygotowaniu tego komentarza. W tym miejscu chciałbym wszystkim podziękować za wymianę myśli, dyskusje i spory, dzięki którym opracowanie wiele zyskało.

Specjalne podziękowania należą się Wydawnictwu C.H. Beck za inspirację do podjęcia prac nad komentarzem oraz zgodę i wsparcie w realizacji pomysłu jego przekształcenia w nową i unikatową na polskim rynku serię wydawniczą, wytrwałą i wszechstronną pomoc w trakcie pracy i trud włożony przez Redaktorów Wydawnictwa zaangażowanych w przygotowanie tego dzieła.

Oddając Czytelnikom niniejszy komentarz, Autorzy mają nadzieję, że okaże się on dla nich użyteczny tak dla potrzeb dociekań naukowych, jak i stosowania prawa w praktyce, rozstrzygnięcia zwłaszcza trudnych i złożonych problemów jurydycznych.

Komentarz uwzględnia stan prawny na dzień 18.6.2018 r. oraz stan literatury i judykatury na maj 2018 r.

Konrad Osajda